

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπιμελείη τοῦ Προέδρου τῆς Ἐταιρείας
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΡΑΔΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "ἨΣΤΙΑΣ",
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ
1926

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Α'. Ἐγγράφα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Ἐν Νισύρω περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου διατριβῶν ἐπεσκέφθην καὶ τὴν ἱερὰν Μονήν, τὴν ἐπ' ὄνοματι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου σεμνυνομένην, Σπηλιανὴν δ' ἐπιλεγομένην, ἧς ὁ σεβάσμιος ἡγούμενος Κύριλλος πάνυ προθύμως καὶ εὐγενῶς μοι ἐπέτρεψε νὰ ἀναγνώσω τὰ ἐν τῇ μικρᾷ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς εὐρισκόμενα ἔγγραφα. Μεταξὺ τῶν ἔγγράφων τούτων εὗρον καὶ τὰ ἐπόμενα, τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι ἀνήκον εἰς Κατηχητὴν τινα τῆς εὐλογημένης ἐθνικῆς «Φιλικῆς Ἐταιρείας». Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα ὅμοια ἔγγραφα δὲν εἶδον οὔτε εἰς τὸ τοῦ Ἐμμαν. Ξάνθου βιβλίον «Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας», οὔτε εἰς τὸ τοῦ Ἰωάν. Φιλήμονος «Δοκίμιον ἱστορίας», ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ τοῦ Σ. Σακελλαρίου «Περὶ Φιλικῆς Ἐταιρείας», καὶ ἐπειδὴ διὰ τῶν ἔγγράφων τούτων καταφαίνεται ὅτι καὶ εἰς τὰς Νοτίους Σποράδας νήσους ὑπῆρχον μεμνημένοι τὰ τῆς Ἐταιρείας ταύτης, καθ' ἃ καὶ ἐκ παραδόσεως ἀναφέρεται ἐν αὐταῖς, ἔκρινα καλὸν νὰ δημοσιεύσω ταῦτα ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ α' ἔγγράφου ὑπάρχει ὁ τύπος σφραγίδος διὰ τῆς γραφίδος ἐσχηματισμένος, φερούσης τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἀκτινοβολοῦντος ἐν κύκλῳ· ἔξωθεν δὲ τοῦ κύκλου ὑπάρχει στέφανος ἐκ δύο κλάδων φοίνικος κάτωθεν μὲν δεδεμένων, ἄνωθεν δὲ ὀλίγον διεχόντων. Πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς σφραγίδος ταύτης εἶνε γεγραμμένον τὸ Εὐαγγελικὸν ῥητὸν οὕτως :

«Ἐκαστον δένδρον ἐκ τοῦ
ἰδίου καρποῦ γινώσκειται».

Εὐαγγ.

Μετὰ τοῦτο ἀρχεται τὸ α' ἔγγραφον:

«Ἡ ὑψωσις τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ εἶνε ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς συστάσεως τῆς μεγάλης Ἀδελφότητος. Ἐκ τούτου ἐννοεῖται καὶ πρέπει νὰ ἐννοήσῃ εὐθὺς ὁ εἰσερχόμενος εἰς αὐτὴν ἀδελφὸς ὅτι καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις, ὅταν πρόκειται περὶ ἐλευθερώσεως τῆς πίστεως καὶ πατρίδος, πρέπει νὰ ἀρνῆται τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ συνδράμῃ τὴν Ἀδελφότητα μὲ ὅλα του τὰ μέσα».

«Τύπος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου ἀδελφοῦ»

«Ὁ ἀδελφὸς πρέπει νὰ ἐρωτηθῇ ἂν ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ μέλος τῆς μεγάλης Ἀδελφότητος, ἧς κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν ἀπελευθερώσιν τῆς πίστεως καὶ πατρίδος».

«Ἀφ' οὗ τοῦτο ὁμολογήσῃ ὁ ἀδελφός, πρέπει εὐθὺς νὰ εἴπῃ :

«Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποῦν τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος ἐπικαλοῦμαι νὰ εἶνε σήμερον καὶ διαπαντὸς μεθ' ἡμῶν, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν του, συντάσσομαι εἰς τὴν ἐν τῷ ὀνόματί του μεγάλην Ἀδελφότητα, μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην, καὶ θέλω διαμένει πιστός, μέχρι τελευταίας μου ἀναπνοῆς, καθὼς εἶνε πιστὸς καὶ ἀληθινὸς ὁ Κύριος». «Μετὰ ταῦτα ὁ ἀδελφὸς καὶ ὅσοι τύχῳσι παρόντες, λέγοντες τὸ προσκυνοῦμεν τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἀσπάζονται ἀλλήλους τρίς, ὁ δὲ νέος ἀδελφὸς κάμνει εὐθὺς τὸν ἀκόλουθον ὄρκον».

« Ὁ ρ κ ο ς ».

«Ὁρκίζομαι ὅτι δὲν θέλω προδώσει ποτὲ τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον μοὶ ἐνεπιστεύθη σήμερον ὁ ἀδελφός, ὅστις μὲ κατηχεῖ καὶ μὲ κάμνει μέλος τῆς μεγάλης Ἀδελφότητος. Ὁρκίζομαι εἰς τὸ γλυκύτατον ὄνομα τῆς Πατρίδος, εἰς τὰ χυθέντα αἵματα τῶν φονευθέντων καὶ θυσιασθέντων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς της, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνειδήσεώς μου, καὶ ἐπικαλοῦμαι εἰς τοῦτο μάρτυρα τὸν Κύριον, καὶ βοηθόν, καὶ προστατήν, ὅτι θέλω βάλλειν ὅλας μου τὰς δυνάμεις διὰ νὰ βοηθήσω μὲ κάθε τρόπον τὴν Ἀδελφότητα εἰς τὸν μέγαν καὶ ἱερὸν σκοπὸν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πίστεως καὶ πατρίδος, ἐναντίον παντός, ὅστις καταπατεῖ, ἢ τολμήσῃ νὰ καταπατήσῃ τὰ ἱερὰ δίκαιά της».

«Ὁρκίζομαι πρὸς τούτοις ὅτι δὲν θέλω ἐμβῆ εἰς καμμίαν ἄλλην Ἀδελφότητα, ἢ ὁποῖα ἔχει ἄλλον σκοπὸν, ἢ ἢ ὁποῖα ἔχει τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἀλλ' ὅτι θέλω ἀκολουθήσῃ πάντοτε τὰς ὁδηγίας τὰς ὁποίας θέλει δίδει εἰς ἐμὲ κατὰ καιρὸν ὁ κατηχῶν με ἀδελφός, ἢ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον οὗτος ἠθέλε μὲ διευθύνει».

«Μετὰ τὸν ὄρκον, οἱ ἀδελφοὶ λέγουν πάλιν τό : προσκυνοῦμεν τὴν ἁγίαν Τριάδα, καὶ ἀσπάζονται ἐκ δευτέρου, ἐπιλέγοντες «μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς ὁ προδότης Ἰούδας· ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἡ ὑπερευλογημένη καὶ χαριτωμένη ἁγιοτάτη μήτηρ του ἧς εἶναι πάντοτε μὲ ἡμᾶς, ἀμήν».

«Ὁ κατηχηθεὶς ἀδελφὸς χρεωστεῖ νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά του εἰς ἐν πεμάχιον χαρτίου, τὸ ὁποῖον ὁ κατηχητής του θέλει τὸ διευθύνει εἰς τὴν

πηγήν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς γνωρίζει, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν κατηχητὴν τοῦ ἑαυτοῦ, ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὸ κέντρον. Ἐὰν ὁ ἀδελφὸς δὲν ἤξεύρῃ γράμματα, κάμνει τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ὃ δὲ κατηχητὴς τοῦ γράφει αὐτὸ καὶ τὸ στέλλει ὡς ἄνω».

«Ἐὰν ὁ ἔχων τὸν παρόντα ὀργανισμόν θελήσῃ νὰ τὸν δώσῃ εἰς ἄλλον ἀδελφόν, διὰ νὰ κάμῃ καὶ οὕτως κατηχήσεις, εἰς τιαύτην περιστασιν χρεωστεῖ νὰ γνωρίζῃ κατὰ βάθος τὰ αἰθήματα καὶ τὴν καρδίαν του».

«Ὁ ἀδελφὸς χρεωστεῖ νὰ φυλάξῃ τὸν παρόντα ὀργανισμόν οὕτως, ὥστε οὐδέποτε νὰ κινδυνεύσῃ νὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς κανένα μὴ πιστόν, οὐδὲ νὰ τὸν παραχωρήσῃ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ἂν χρειασθῇ, τῆς ζωῆς του».

«Οἱ ἀδελφοὶ χρεωστοῦν νὰ ἀγαπῶνται μεταξύ των, ὡς τέκνα μιᾶς μητρὸς· ἐὰν δὲ τις ἐξ αὐτῶν ὃ μὴ γένιτο—εὐρεθῇ εἰς καταδρομήν, ἕνεκα τῆς παρουσίας ἐνώσεως, τότε ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ ὀφείλουσι νὰ τὸν βοηθοῦν μὲ ὅλα των τὰ μέσα, καθ' ὅλους τοὺς τρόπους ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ὅστισδήποτε καὶ ἂν εἴνε».

β'. Ἐγγραφοῦ. Ἐντὸς τοῦ α' ἔγγραφου ὑπῆρχον ἄλλα δύο ἔγγραφα, τῶν ὁποίων τὸ ἕτερον, ἔχον μῆκος 0,12 περίπου τοῦ γαλ. μέτρου καὶ πλάτος 0,10, εἶνε ἀπόδειξις εἰσφορᾶς καὶ φέρει ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἐν τῷ μέσῳ ὠραίαν καὶ καλῶς τετυπωμένην σφραγιδα, παριστώσαν ἄνωθεν τὸν ἥλιον ἀνατείλαντα ἀκτινωτόν, κάτωθεν αὐτοῦ βοῦν ἐν ὀρθῇ καὶ ἠρόμῳ στάσει, βλέποντα πρὸς τὰ δεξιὰ, κάτωθεν τοῦ βοῦς δώδεκα λευκοὺς ἀστέρας ἐν σχήματι ἡμικυκλίου. Καὶ ὁ ἥλιος καὶ ὁ βοῦς εἶνε λευκοί, τὸ δὲ ἔδαφος τῆς σφραγίδος μέλαν δι' ὀριζοντίων γραμμῶν ἑκατέρωθεν δὲ τῆς σφραγίδος ταύτης τὰ ἑξῆς :

τοῦ Κυρίου	Ἡλιος	εὐδοκοῦντες
ἢ ὀπισθεν	Βοῦς	προσφορὰ
θέλει ἐκδοθῆ	Ἀστεισχοὶ (1)	διὰ γαιῶν
	ἀνηκόντων(2)	
	τῷ θεῷ ναῶ	

Καὶ ταῦτα ἐν πλαίσιῳ διὰ γραφίδος χαραχθέντι καὶ περιθώριον ἔχοντι ἐνὸς ἑκατο τοῦ τοῦ γαλ. μέτρου. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πρὸς τὰ κάτω ἀριστερὰν γωνίαν τοῦ πλαίσιου εἶνε ἐσχηματισμένον διὰ γραφίδος

(1) Αἱ τρεῖς αὗται λέξεις περιλαμβάνονται ἐν τῷ ἔγγραφῳ εἰς κύκλον.

(2) Οὕτως ἂν ἰ ἀνηκουσῶν.

ἰσοσκελὲς τρίγωνον, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου εἶνε γεγραμμένον τὸ ψηφίον Θ,

9

9

9 - 9

Εἰς ἑκάστην δὲ τῶν γωνιῶν ἔξωθεν ὁ ἀριθμὸς 9 ἔξωθεν τοῦ πλαίσιου εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς ἄνω πλευρᾶς ὁ ἀριθ. 105, εἰς τὰ δεξιὰ ἄνω 315, εἰς τὰ ἀριστερὰ κάτω 1260, εἰς τὰ δεξιὰ κάτω 6300. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τοῦ ἀποδεικτικοῦ τούτου ἔγγραφου ἐν πλαίσιῳ, εἰς τὰς γωνίας τοῦ ὁποίου σχηματίζεται μικρὸν τετραγωνίδιον διὰ τῆς προεκτάσεως τῶν γραμμῶν, ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ σφραγίς παριστώσα Σταυρὸν λευκὸν ἀκτινοβολοῦντα ἐν στεφάνῳ ἐκ κλάδων δάφνης ἢ ἐλαίας, κάτωθεν δεδεμένων καὶ ἄνωθεν ὀλίγων ἀπεχόντων, Πέριξ δὲ τῆς σφραγίδος τὰ ἑξῆς :

ὁ ἀδελφὸς		Κύριος
συνεισέφερεν	(*)	ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρ-
σεως καὶ οἰκοδο		μῆς τοῦ ναοῦ
		τῆς ὑψώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ
		δραχ' διακοσίας ἀριθ. 200.

Εἰς τὴν κάτω ἀριστερὰν γωνίαν τοῦ πλαίσιου ἔχει ἄλλην σφραγιδα κτυπητήν, ἀνακεκρουσμένην, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπάρχει στέμμα, ἑκατέρωθεν δὲ τούτου δύο λέοντες ὄρθιοι, καὶ κάτωθεν αὐτῶν δύο παράσημα.

Τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐκτύπου ταύτης σφραγίδος εἶνε δυσδιάκριτον. Ἐξωθεν δὲ τοῦ πλαίσιου εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ἄνω πλευρᾶς τὸν ἀριθ. 1020, καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ 95. Ἐν τῇ κάτω πλευρᾷ ἀριστερὰ 285 καὶ δεξιὰ 5700. Τί δηλοῦσιν οἱ συμβολικοὶ οὗτοι ἀριθμοὶ ἀγνοῶ. Ὁ δὲ χαρακτήρ τῆς γραφῆς εἶνε ὅμοιος τῷ χαρακτήρι τῆς γραφῆς τοῦ κατηχητικοῦ ἔγγραφου.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου ἔγγραφου, τοῦ ὁποίου ὁ χάρτης ἀποκλίνει πρὸς τὸ κυανοῦν χροῶμα, εἶνε γεγραμμένα ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς οἱ ἐπόμενοι ψαλμοὶ ὡς ἑξῆς :

« α .. Ἴδου δὴ τί καλὸν(1) ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό. α "βον Ἰνατί ἐφρούραξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά.

(1) Ἐλλείπει τὸ ἢ τί τερατόν».

(*) Ἐν μέσῳ σταυρὸς περιεχόμενος ἐντὸς κλάδων.

ε "γον "Ο διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου, ὡς σκευή κεραμέως συν-
 [τρύπει αὐτοίς.
 α "δ . . "Οι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ
 ε "εον "Οι ἠυδόκησαν οἱ δοῦλοι του τοὺς ἰλίθους αὐτούς. [αὐτοῦ.
 α="ζον 'Αλλὰ τίς ἀναγγελεῖ τὸ μέγιστον.
 ε="ζον Κύριος ἀνάξει ἡμᾶς.

Μικρὰ ἀπόρρητα

ε : 'Ο Κύριος νὰ μᾶς νὰ μᾶς (οὕτω δὲς) βοηθήσῃ, ἀδελφε.
 α= Πιστὸς καὶ ἀληθινὸς εἶνε ὁ Κύριος».

Ἐν τῇ ἀντιγραφῇ δὲν ἐτήρησα τὰς ὀλίγας ἀνορθογραφίας. Καὶ οὕτω μὲν ἔχουσι τὰ τρία ταῦτα ἱστορικὰ ἔγγραφα, τῶν ὁποίων, ἐλλείπει καταλλήλου μηχανῆς, δὲν ἠδυνάμην νὰ λάβω φωτοτυπικὰς εἰκόνας· ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ πανοσιώτατος Ἡγούμενος τῆς Σπηλιανῆς κ. Κυριλλος, τῇ εὐγενεῖ συναινέσει καὶ τῆς σεβαστῆς Δημαρχίας Νισύρου, θὰ ἀποστείλῃ τὰ ἔγγραφα ταῦτα, πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος των, εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ἵνα ἀποθησαυρισθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν κειμηλίων.

Καὶ δὲν φέρουσι μὲν ὑπογραφὴν τινα τὰ ἔγγραφα ταῦτα δι' εὐνοήτους λόγους, ὑπὸ δὲ τῶν ἱστορικῶν, τῶν γραψάντων περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, οὗς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα, ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἐκ Πάτμου Δημήτρ. Θέμελης, «ἀρχων Ἰσπραύνικος», ἀποσταλεῖς τῷ 1820 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, «μετέβη εἰς τὴν Μυτιλήνην, Κυδωνίας, Σμύρνην, Ἐφεσον, Σάμον, Πάτμον, Κάσσον, Κάλυμνον καὶ *Νίσυρον*, ὅπου συνέστησεν Ἐφορείας» (Ἰ. Φιλήμων). Βεβαιοῦται λοιπὸν ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀνήκον ἢ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Δημ. Θέμελην, ἢ εἰς ἄλλον τινὰ τῶν Νισυρίων μεμνημένον τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Λέγεται δὲ ἐκ παραδόσεως ἐν Νισύρῳ ὅτι ὑπῆρχον τοιοῦτοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Νικόλαος Λογοθέτης, πατὴρ τοῦ ἀειμνήστου εὐπαιδεύτου διδασκάλου Ἰωάννου τοῦ Λογοθέτου.

...

Απόσπασμα ἀπὸ τὸ ἀρθρο του Αχ. Διαμαντάρα "Νισυριακὰ ἔγγραφα"

Δ.Ι.Ε.Ε.Ε, Εστία, 1926, τ. 9, σ. 556-560